

TARTIŞMALI İLMÎ TOPLANTILAR DİZİSİ -42

KUR'ÂN ve TEFSİR

ARAŞTIRMALARI-VI

(İslâm Düşüncesinde Gayb Problemi-II)

Tartışmalı İlmî Toplantı

11-12 Ekim 2003

- Dr. Salime Leyla GÜRKAN * Doç. Dr. Mustafa SİNANOĞLU
 Yrd. Doç. Dr. Ahmet YILDIRIM * Prof. Dr. Vecdi AKYÜZ
 Osman DEMİR * Prof. Dr. Ahmet TABAKOĞLU
 Prof. Dr. Mustafa ÇAĞIRICI * Doç. Dr. İlhan KUTLUER
 Dr. Mehmet DALKILIÇ * Prof. Dr. Süleyman ULUDAĞ
 Doç. Dr. Mahmut Erol KILIÇ * Prof. Dr. Şefa SAYGILI

Dr. Tahir ÖZAKKAŞ

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi Yavuz ARGIT Bölümü	
Dem.No.	122301
Tes.No.	297.1 KUR.T

İstanbul 2004

ENSAR NEŞRİYAT
Ticaret Anonim Şirketi

© Eserin Her Türü Basım Hakkı Anlaşmalı Olarak Ensar Neşriyat'a Aittir.

İSLÂMÎ İLİMLER ARAŞTIRMA VAKFI
Tartışmalı İlmî Toplantılar Dizisi: 42

ISBN : 975-6794-24-0

Kitabın Adı
Kur'an ve Tefsir Araştırmaları - VI
(İslâm Düşüncesinde Gayb Problemi - II)

Tebliğlerin,
Bilim ve dil bakımından sorumluluğu
tebliğ sahiplerine aittir.

Editör
Prof. Dr. Bedrettin ÇETİNER

Yayın Hazırlık
Dr. İsmail KURT, Seyit Ali TÜZ

Baskı
Karmat
Kale İş Merkezi No: 51 Davutpaşa
Topkapı - İstanbul
Tel: (0212) 482 29 70

1. Basım
Ağustos 2004

İsteme Adresi
Ensar Neşriyat Tic. A.Ş.
Süleymaniye Cad. No: 13 Süleymaniye / İstanbul
Tel : (0212) 513 43 41 - 513 03 09
Faks : (0212) 522 46 02

GAYB SORUNUNUN FİKHÎ BOYUTLARI

Prof. Dr. Vecdi AKYÜZ

M. Ü. İlahiyat Fakültesi

1. İNSAN HAKLARI AÇISINDAN

1.1 Falcılık Hakkı

Türkçe’de falcılık için, bakıcılık terimi de kullanılır. Değişik nesnelerle yapılabilen falcılık, bir tür gaibden haber verme işidir. Bu sebeple her türlü falcılık ve falcılara inanmak haramdır (Maide, 5/3).

Fal ve kehanet, Hz. Peygamber tarafından şiddetle yasaklanmaktadır. Hz. Peygamber "Kim kâhin ya da arrâfa gider de onu tasdik ederse, Muhammed'e indirileni inkâr etmiş olur" buyurur. Hadisin zâhirine göre, bu inkâr hakiki küfürdür; bir görüşe göre mecazî küfürdür; başka bir görüşe göre ise kâhin ve arrâfın gaybı bildiklerine ve ilâhî sırlardan haberdar olduklarına inanan, tıpkı gezegenlerin etkisine inanan gibi, hakiki anlamda kâfir olur, aksi halde olmaz.

1.2 Kehanet Hakkı

Bir grup insan Hz. Peygamber'e kâhinleri sordu. "Hiçbir şey bilemezler" dedi. "Ama ey Allah'ın elçisi! Bazen bir şeyden söz ederler, dedikleri gerçek olur" diye cevap verilince şöyle buyurdu: "Bu gerçek olabilen sözü cinnî kapar, velisinin kulağında tekrarlar, buna yüz yalan katar."

İbn Abbas'ın nakline göre Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Kim ilm-i nücûmu öğrenirse, sihirden bir şubeyi öğrenmiş olur. İlm-i nücûmu öğrendikçe, sihir bilgisi de artar" İbn Reslân'ın *Şerhu's-Sünen*'deki açıklamasına göre, yasaklanmış olan, müneccimlerin olmamış, ama ileride olacak olay ve durumlarla ilgili bilgileridir; bu bilgilerin, gezegenlerin yörüngelerinde seyrinden, toplanma ve ayrılmalardan edindiklerini öne sürerler, oysa bu Allah'ın kendine özgü bilgilerdendir. Yağmur ve kar yağması, fırtına kopması gibi meteorolojik o-

laylarla ve fiyatların değişmesiyle ilgili bu yolla elde edilmiş iddialar da yasaklanmıştır. Sihir öğrenmek haram olduğuna göre, bu bilgiyi artırmak daha da haramdır. Aynı şekilde ilm-i nücûm bilgisinin artışı da böyledir.

Kâdî 'İyâz'ın belirttiğine göre, Araplarda kehanet üç şekildeydi:

1) İnsanın cinlerden bir velisi olur, semadan duyarak çaldığını ona haber verir. Bu kısım, Yüce Allah, Hz. Peygamber'i gönderdikten itibaren bâtıldır.

2) Yeryüzünün herhangi bir yerinde oluveren veya olacak olanı, yakınında ya da uzağında kendisinden gizli kalanı haber verir. Bu kısmın varlığı, uzak değildir. Mutezile ve bazı kelamcılar, bu iki kısmı kabul etmemişler ve imkânsız görmüşlerdir. Oysa bunda imkânsız bir durum yoktur, varlığı da uzak değildir; ama cinler doğru da, yalan da söylerler; onları tasdik ve onlardan duyma yaşağı geneldir.

3) Müneccimler: Bu kısım ile ilgili olarak Allah bazı insanlarda herhangi bir güç yaratabilir; ancak yalan, bu konuda galip durumdur. İrâfet (arrâf) de bu fennin bir bölümüdür. Arrâf, bildiğini iddia ettiği birtakım sebepler ve öncüllerle olaylara delil getirir. Bu fende birtakım durumlar başka durumları destekleyici olabilir. Bütün bu üç türe, kehanet adı verilir. Din, hepsini yalanlamış, onları tasdik etmeyi ve onlara gitmeyi yasaklamıştır. İbnu'l-Esir'in belirttiğine göre, kâhin, arrâf ile müneccimi kapsar.

Kâhin (gaibden haber veren, falcı), cinlerle ilişkisi bulunan, onlar aracılığıyla haberler nakleden kişidir. Müneccim, yıldızlara bakarak geçmiş ve geleceğe dair yorum yapan kişidir. Arrâf, geleceğe ait zan ve tahmin yapan kişidir. Hanefilere göre, geleceğe ait olayları haber veren ve sırları bildiğini iddia eden kâhin, bir görüşte sihircidir; bir başka görüşe zan ve tahmin yürüten kişidir; üçüncü görüşte, kendisine haberler getiren cinleri olan kişidir. Arrâf ise, müneccimdir; yıldızların doğuşuna ve batışına göre gelecekte haber verir, cinleri olduğunu iddia eder. Kâhinin ve arrâfın yaptıkları bütün bu işler, şer'an kınanan şeylerdir, bunlar ve tasdik edenleri küfre düşmüş olur.

Hanbelîlere göre, bu konuda Ahmed b. Hanbel'den iki rivayet vardır:

1) Sihircilerle ilgili hüküm uygulanır. Çünkü Hz. Ömer, "Her sihirci ve kâhini öldürün" demiştir.

2) Tövbe ederse ölüm cezası uygulanmaz.

1.3 Sihir Öğretim ve Öğrenim Hakkı

Sihir için buyu, afsun, fusun, cadılık, nirenk gibi terimler kullanılır. Sihri öğrenmenin ve öğretmenin mubah olup olmadığı, hukukçular arasında tartışılmış ve bu konuda dört görüş ortaya çıkmıştır:

1.3.1 Sihir Öğretim ve Öğreniminin Mubahlığı

Bazı bilginlere göre, sihir öğrenmek mubahtır. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'in anlattığı üzere (Bakara, 2/102), melekler insanlara sihir öğretmiştir. Ehl-i sünnet bilginlerinden Taberî, Fahreddin Razî ve Kadı Beyzâvî bu görüşü savunmuştur. Kadı Beyzâvî'nin belirttiğine göre, sihir ve uyulması caiz olmayan şeyi öğrenmek yasak değildir; yasak olan, ona uymak ve bağlanmaktır.

1.3.2 Sihir Öğretim ve Öğreniminin Haramlığı

Cumhur'a göre, sihir öğrenmek ve öğretmek haramdır. Çünkü Kur'ân-ı Kerim sihri, kınama üslûbunda belirtmiş ve sihrin küfür olduğunu dile getirmiştir. Bu durumda nasıl helal olsun? Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.) sahih hadiste geçtiği üzere, sihri yokedici büyük günahlardan saymıştır. Fahrüddin Razî, şunları belirtir: Muhakkik bilginler, sihir bilgisinin kötü ve yasak olmadığına görüş birliği etmiştir. Çünkü ilim, "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" (Zümer, 39/19) âyetinin genel ifadesi dolayısıyla, özü itibarıyla gereklidir. Şayet sihir bilinmeseydi, sihir ile mucizenin ayrımı yapılamazdı. Öyleyse sihir öğrenmek niçin haram ve kötü olsun?

Âlûsî'ye göre, sihir öğrenmenin kötülüğü, özünden dolayı değil, yol açtığı sonuçlarından dolayıdır. Sihrin haram kılınması, sedd-i zerâyi' türündendir. Nice durum, bundan dolayı haram kılınmıştır.

1.3.3 Sihir Öğrenmenin Farzlığı

Bazı bilginler, ölüm cezasını gerektiren ve gerektirmeyen türlerini ayırt edip kısasın gerektiğine fetva verebilmesi için müftünün sihir öğrenmesinin farz olduğunu savunur. Âlûsî, müftünün kısas gerekip gerekmediğine fetva vermesinin, sihir ilmini bilmeyi gerektirmediği fikrini one surer. Çünkü müftününin fetvası, –İbn Hacer'in de belirttiği gibi– sihri bilen ve bundan vazgeçmiş olan iki adaletli tanığın, böyle bir sih-

rin çoğunlukla öldüreceğine şahitliğiyle olur, böyle bir şahitlik varsa sihir yapan öldürülür, aksi durumda öldürülmez.

1.3.4 Özel Durumlara Göre Karar Verilmesi

Endülüslü müfessir Ebû Hayyân'a göre, sihrin hükmü, taşıdığı özelliklere göre değişir:

a) Öğrenimi Haram Sihir: Yıldızlar ve şeytanlar gibi Allah dışındaki varlıkları ululayan, Allah'ın var kıldıklarını onlara izafe eden sihrin öğrenilmesi ve yapılması icma' ile helal değildir. Kan dökülmesini, karı-koca ya da dostları ayırmayı amaçlayan sihir de böyledir. Böyle bir durumu bilinmeyen, ama olası bulunan sihrin öğrenilmesi ve uygulanması, açık duruma göre helal değildir.

b) Öğrenimi Gerekless Sihir: Tahayyül, tahyîl, dücel (gerçeğı batıl göstermek) ve şa'beze(göz bağcılık) türünden sihrin öğrenilmesi gerekmez, çünkü boş (bâtıl) uğraş cinsindendir. Ancak sihirbazların tahmin ve oyunlarını savmak amacıyla öğrenilirse bir sakıncası yoktur.

c) Öğrenimi Mekruh Sihir: Oyun, eğlence ve el çabukluğuyla insanları oyalama amaçlı sihrin öğrenilmesi mekruhtur. İbn Hacer el-Askalânî de, sihir öğrenmenin bir yönüyle mübah, bir yönüyle haram olduğunu savunur. Bazı bilginler de, küfür olanı olmayanı ayırdetmek ve etkilerini gidermek amacıyla sihir öğrenimine cevaz vermişlerdir.

1.4 Sihir Yapma Hakkı

Sihir yapma konusunda, başlıca iki görüş belirtilmiştir:

1) Sihir Yapmanın Haramlığı: Sihir yapmak haramdır. İcma' ile büyük günahlardan (kebâir) biridir. Hz. Peygamber, sihri yedi yok ediciden biri saymıştır. İbnu'l-Hümmam ve İbn Abidin'in belirttiklerine göre, sihir, ilim ehli arasında ihtilafsız haramdır; mubahlığına inanmak küfürdür.

2) Sihir Yapmanın Günahlığı: İbn Kudâme'nin belirttiğine göre, sihrin öğrenilmesi ve öğretilmesi haramdır, bu konuda ilim ehli arasında ihtilaf yoktur. Hanbelîlere göre, ister haramlığına, ister mubahlığına inansın sihri öğrenen ve yapan tekfir edilir. Ahmed b. Hanbel'den bir rivayete göre, sihir öğrenmekle veya yapmakla kişi kâfir olmaz, o kişi günahkârdır, tedip edilip ta'zir cezası verilir, tövbe etmesi istenir.

Taberî'ye göre, günah olan, sihrin yapılmasıdır ve zarar verilmesi helal olmayana zarar verilmesidir.

1.5 Sihir Çözme Hakkı

Sihir çözme konusunda, üç görüş belirtilmiştir:

1) Sihir çözme, Kur'ân'dan bir şeyler okuyarak veya zikirler, yeminler ve sakıncasız sözlerle olursa, bir sakıncası yoktur. Sihir sözleriyle olursa, Ahmed b. Hanbel bu konuda duraksamıştır.

2) Muhammed b. Sirin, Kur'ân okumakta bir sakınca olmadığı, Sa'id b. el-Müseyyeb ve Müzenî de "Allah zarar vereni yasaklamıştır, yarar sağlayanı yasaklamamıştır. Kardeşine yarar sağlayabilirsen, bunu yap." görüşünü savunmuşlardır.

3) Hasan Basrî ise, sihir çözme mekruh görmüştür. Sihire karşı dua, zikir ve okuma faydalıdır.

1.6 Rukye (Muska) Hakkı (Dua/Okuma, Yazma ve İçirme Yoluyla Tedavi)

Okuyup yazmak suretiyle tedavi olmanın hükmü tartışılmıştır. Okuyup yazılan nesneye rukye (muska) denmiştir.

Okuyup yazmak suretiyle tedavi, yüzde elliden az ihtimallilik olarak görülen mubah bir tedavi türüdür. Ancak bu tür tedavi, diğer kesin veya büyük ihtimallilik tedavi yolları terk edilirse, İslâm'ın tevekkül anlayışına aykırı görülür. Çünkü rukye, bir ilaç olmaktan çok, duadır.

Okuma yoluyla tedavi, hem Hz. Peygamber, hem de sahabe tarafından yapılmış, caiz ve etkin olduğu bu uygulamayla anlaşılmıştır. Buhârî'nin tıbb bölümünde ve diğer bölümlerde verdiği hadisler, bu tür tedavide daha çok Fâtiha, İhlâs, Felâk, Nâs sûreleriyle bazı duaların okunduğunu göstermektedir. Bu sûreler ve dualar, nazar değmesi gibi manevi sebepli hastalıklara okunduğu gibi, yılan ve akrep sokması türünden maddî sebepli hastalıklara da okunmuş ve sonuç alınmıştır. Ayet ve duaların yazılarak (muska) taşınması konusunda iki görüş bulunmaktadır:

a) Hz. Âişe, Mâlik, eş-Şafiî ve Ahmed b. Hanbel gibi hukukçuların birçoğu, bunun caiz olduğu görüşündedir.

b) İbn Abbas, İbn Mes'ud, Hanefî Mezhebi ve bazı şafiî fakihler, âyet ve dualar yazarak, nazarlık vb. taşınmasının caiz olmadığı görüşünü benimsemişlerdir.

Muskacılığın bir meslek haline gelmemesi, dinin ve dinî duyguların hasis menfaatlere âlet edilmemesi bakımından ikinci görüş dikkat çekicidir.

Çocuklara ve okuma bilmeyenlere bilenler, bir menfaat beklemeden okumalıdır. Okuyacak biri bulunmazsa, yazma yoluna başvurulur. Bununla birlikte cumhur, meşru ve şartlarına uygun olan okuma ve yazma yoluyla tedaviden (rukye), ücret almanın da caiz olduğu görüşünü benimsemişlerdir.

Bazı bilginler, okuma gibi yazıp hastanın bir yerine asmak, tasa yazıp suyunu içirmek suretiyle yapılan tedaviyi de caiz görmüşlerdir. Okuma ve yazma yoluyla yapılan tedavinin caiz olabilmesi için birtakım şartlar vardır:

1) Okunan ve yazılan âyet, hadis ve manası anlaşılan dua olmalıdır. Hz. Peygamber, okunan duaların anlaşılır olmasını, şifa dileyen ifadeler taşımasını istemiş; âyetlerin tahrif edilmesini, anlamı olmayan birtakım ifadelerin kullanılmasını yasaklamıştır.

2) Anlamı bilinmeyen birtakım isim, harf ve rakamlar kullanılamaz. Nazarlık, boncuk vb. takılmasını, Hz. Peygamber yasaklamış, bunu yapanları şiddetle kınamıştır.

3) Tıbbî tedavide olduğu gibi, okuma yazmada da şifa verenin yalnız Allah olduğuna inanılmalıdır.

4) Sevdirmek ve nefret ettirmek gibi tedaviyle ilgisi bulunmayan maksatlarla yapılmamalıdır.

Tıbbî tedavi yanında, telkin ve duayla tedavi usûlü, günümüzde tıp biliminin de dikkatini çekmiştir. Çeşitli hastalıklara yakalananların tedavilerinde ve ameliyat öncelerinde dua etmeleri tıp uzmanlarınca da desteklenmektedir.

1.7 Defedici (Savunmacı/Koruyucu) veya Sağaltıcı Nesneler Kullanma Hakkı

Daha çok birdenbire ortaya çıkan veya sebebi bilinmeyen hastalıklara yakalanmamak ya da tedavi etmek üzere başvurulana nazarlık, at nalı, at kafası takmak ve kullanmak, kurşun döktürmek, tütsü yapmak gibi tedbirler, tıp yönünden bir yararı olmadığı, üstelik bâtıl inançları sürdürdüğü için haram kılınmışlardır.

Hz. Peygamber, nazarlık kullanmayı yasaklamış, bu gibi şeyleri üstüne asan kimselerin bey'atlerini kabul etmemiştir.

2. MÜLKİYET HUKUKU AÇISINDAN

Kural olarak, haram bir şeyin, bedeli de haramdır. Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Allah bir şeyi haram kılınca, onun bedelini de haram kılar." Bunun bir uygulama örneği olarak bir başka hadis şöyledir: "Allah ve resulü şarap, usulünce boğazlanmamış hayvan (meyte), domuz ve put satışını haram kılmıştır."

Bu genel kurala göre fal, kehanet, sihir gibi haram hükmünü alan işlerin yapılmasından dolayı ücret/bedel almak da haramdır. Nitekim Hz. Peygamber, "tatlı para" olarak nitelediği kâhinlik ücretinin helal olmadığını belirtmiştir.

3. CEZA HUKUKU AÇISINDAN

Sihir konusunda Hz. Peygamber'den şunlar nakledilmiştir: "Kim ipi düğümler, sonra ona üflerse, sihir yapmış olur, sihir yapan ise şirk işlemiş olur.". "Kim ilm-i nücûm'dan (astroloji) bir bilgi naklederse, sihir türünden bir bilgi nakletmiş olur." Sihirle uğraşmayı helak edici yedi büyük günahın biri olarak saymıştır. "Sihirle uğraşmanın had-di, kılıçla boynunun vurulmasıdır." Sahabenin bu konuda farklı görüşleri ve uygulamaları nakledilir:

Câbir b. Zâ'id, Ahnef b. Kays'ın amcası Cuzey b. Muaviye'nin kâtibi olduğu sırada Hz. Ömer'in, vefatından bir yıl önce "Erkek ve kadın bütün sihircileri öldürtün" şeklinde bir mektup gönderdiğini ve bir günde üç büyücüyü öldürdüklerini bildirmektedir. Yine Ömer'in bir sihirciyi yakalayıp göğsüne kadar gömdüğü ve ölünceye kadar öylece bıraktığı nakledilir.

Hz. Ali'nin şöyle dediği nakledilir: "Şu arrâflar, Acem'in kâhinleridir. Kim bir kâhine gidip dediklerine inanırsa, Muhammed'e indirlenden beridir." Hz. Hafsa'ya cariyesi sihir yapmış, suçunu itiraf etmesi üzerine, Hafsa'nın emriyle öldürülmüştür. Ancak bu durum Hz. Osman'a iletilince, yapılandan hoşlanmamıştır.

İbn Ömer, konuyu gelip kendisiyle görüşmüştür. Osman'ın hoşnutsuzluk sebebi, kendi izni olmadan cariyenin öldürülmesidir. Hz. Âişe, kendisine sihir yapan cariyesini öldürtmemiş, köle ve cariyelerine kaba davranan başka bir efendiye satılmasını istemiştir. Böylece Ömer, Osman b. Affan, İbn Ömer, Hafsa, Cündüb b. Abdullah,

Cündüb b. Ka'b, Kays b. Sa'd ve Ömer b. Abdülaziz gibi sahabe ve sonraki hukukçulara göre, sihirci ölümle cezalandırılır.

Ceza hukuku açısından en çok tartışılan konu, sihrin suç sayılıp sayılmayacağı ve sihircinin suç sayılan eyleminin hangi cezaya çarptırılacağıdır.

Hanefi hukukçu Cessas'ın belirttiğine göre, selef, sihirciye ölüm cezası verilmesinin gerekliliğinde görüş birliği etmiştir. Kimi bilginler, "Kim kâhine, arrâfa veya sihirciye gider de dediklerini tasdik ederse, Muhammed'e indirileni (Kur'ân-ı Kerim'i) inkâr etmiş demektir." hadisine dayanarak, sihircinin küfre götüren bir eylem işlediğini benimsemiştir. Ayrıca Hz. Peygamber, "Sihircinin cezası (haddi), kılıçla öldürülmesidir" buyurmuştur. İçlerinde Hz. Ömer, Osman ve Ali'nin yer aldığı pek çok sahabe de bu görüştedir. İşlediği günahın büyüklüğüne ve/veya kötülüğün çokluğuna bakarak İslâm hukukçuları sihircinin göreceği ceza konusunda iki ana yaklaşım ortaya koymuştur:

3.1 Sihirciliği Küfür Gören Yaklaşım

Ebû Hanife, Mâlik b. Enes ve Ahmed b. Hanbel, sihircinin sihir eylemi dolayısıyla, iman bozukluğu (küfür/tekkir) ile suçlanacağı ve bu yüzden de mürted (dinden çıkmış) olacağından ölümle cezalandırılacağı konularında görüş birliği etmişler, ancak pişmanlığın etkisi, sihircinin gayr-i müslim (zimmî) oluşu ve cinsiyeti konularında ise farklı görüşleri benimsemişlerdir:

a) Ebû Hanife'ye göre, sihircinin sihir yaptığı bilirse (kanıtlanırsa), ölümle cezalandırılır. Tövbeye davet edilmez; sihir eylemini yapıyorsa, inancında da küfrü gerektiren bir şey olmazsa, sadece bilgisinden dolayı değil, bozgunculuk yapmasından dolayı tövbeye çağrılmaz. Yakalandıktan sonraki pişmanlığı kabul edilmez; "sihri bırakıyorum ve ondan pişmanlık duyuyorum" demesi kabul edilmez. Böylece sihirci olduğunu itiraf ederse, kanı helal olur. "Sihircilik yapardım, ama bir süre önce bıraktım" şeklinde itirafta bulunursa, ölüm cezasına çarptırılmaz. Şahitler önceleri sihir yaptığını, ama bir süre önce bıraktığını belirtirse, bu kabul edilir ve ölüm cezası verilmez; ancak şahitler, hâlen de sihir yaptığını söylerse ve sihirci de itiraf ederse, ölüm cezasına çarptırılır. Sihirci olduğunu itiraf eden Müslüman köle ile özgür zimmînin kanı da aynı şekilde helal olur. Selef bilginlerinden Hasan Basrî de, sihircinin öldürüleceği ve pişmanlığının kabul edilmeyeceği görüşündedir.

İbn Şücâ', sihirci kadın konusunda şu görüşleri belirtir: Sihirci kadın aleyhine sihir yaptığına şahitlik edilir ve o da bunu itiraf ederse, ölüm cezasına çarptırılmaz, sihri terk ettiğinden emin olununcaya kadar hapsedilir ve dayak atılır. Cariye ve zimmi kadın da böyledir.

Görüldüğü gibi esasen Ebû Hanife, sihircilik suçunu işleme konusunda, din ve cinsiyet ayrımı yapmamaktadır. İbn Şücâ'ın yorumuna göre, Ebû Hanife, bay ve bayan sihirciye bay ve bayan mürtedin hükmünü vermiştir; ancak erkek sihirci gelip sihir yaptığını itiraf eder veya şahitlikte bulunulursa, bu durumu irdidat suçunda direnme olarak nitelemiştir.

İbn Şücâ', Ebû Ali er-Râzî'den şunu nakleder: Ebû Yusuf'a, Ebû Hanife'nin sihircinin öldürüleceği ve tövbeye davet edilmeyeceğini savunurken, niçin onu mürted gibi kabul etmediğini sordum. Şu cevabı verdi: "Sihirci, küfür suçunun yanı sıra, yeryüzünde bozgunculuk yapmak suçunu da işlemiştir. Bozgunculuk yapan kişi, adam öldürürse, ölüm cezasına çarptırılır." Bundan sonra "Sihirci kimdir?" diye sordum. Şu cevabı verdi:

"Yahudilerin Hz. Peygamber'e yaptığı şekilde, sonucuna bakılması ve bu konuda ihbarda bulunulması örneklerindeki gibi, yaptığı iş tahkik edilen kişidir. Eğer sihir ölüme sebep olmamışsa, ölüm cezası verilmez. Nitekim Lebîd, Hz. Peygamber'e sihir yapmış, ama ölümle sonuçlanmadığı için bu fiiline bir ceza vermemiştir."

Aslında sihirciliğin cezasıyla ilgili olarak Hanefiler arasında, iki görüş bulunmaktadır: Ebû Hanife'nin öncülük ettiği birinci görüş, sihirciliği mutlak olarak küfre düşüren bir eylem olarak görür. İkinci görüşe göre ise, yapılan sihir eylemi içinde küfre yol açacak bir unsur varsa küfre düşürür, aksi takdirde küfürden söz edilemez; buna göre, sihir eyleminin sonucu hangi cezayı gerektirirse, cezası da ona göre verilir.

Bazı Hanefi hukukçulara göre, sihirci kadına ölüm cezası verilmez, hapsedilir. Çünkü onlara göre, tıpkı muharip (isyancı/yol kesici) kadın gibi, haddeden değil, kısasen ölüme mahkûm edilebilir.

Cessâs'ın yorumuna göre, ölüm cezasını gerektiren sihir türü, Babil sihri ve Sâbiîler'in (yıldızlara tapanlar) inançlarına uygun düşen sihiridir. Bu sihri benimseyen, tasdik eden ve uygulayan kâfir olur, tövbeye davet edilmeyen sihir de budur.

b) Mâlik b. Enes'e göre, Müslüman bir kişi, sihircilik yaparsa ölümle cezalandırılır; tövbeye davet edilmez. Çünkü Müslüman içinden irtidat ederse, Müslümanlığını izhar etmesi dolayısıyla tövbe edip etmediği bilinmez. Ama Ehl-i kitaptan olan sihirci, İsmail b. İshak'ın belirttiğine bakılırsa, Mâlik'e göre, doğrudan bu eyleminden dolayı ölüm cezasına çarptırılmaz, ancak Müslümanlara zarar verdiği takdirde ölümle cezalandırılır. Çünkü Müslümanlara zarar verici sihir yapması, anlaşılmayı (ahdi) bozma anlamına gelir. Kısacası Mâlik'e göre, zimmînin sihir yapmasında Müslümanlara (kamu düzenine) zarar boyutu dikkate alınır. Bununla birlikte, Mâlik'ten sihir yapan zimmî konusunda iki rivayet vardır:

1) Tövbeye çağrılır, tövbesi Müslüman olmasıdır.

2) Müslüman olsa bile öldürülür. ez-Zührî de, Mâlik gibi düşünür: "Müslümanların sihircisi öldürülür, Ehl-i kitabın sihircisi öldürülmez. Çünkü Hz. Peygamber, kendisine sihir yapan yahudi Lebîd İbnü'l-A'sam ile Hayber Yahudilerinden Zeyneb'i öldürmemiştir.

c) Ahmed b. Hanbel, Ebû Hanife ile Mâlik'in görüşlerini birleştiren bir görüş benimser: Sihri ister öldürücü olsun, isterse olmasın, sihirci sırf bu eylemi dolayısıyla tekfir edilir ve öldürülür. İbn Akîl'e göre helalliğine inancı, Ebû Bekir el-Hallâl'e göre ise eylemi dolayısıyla tekfir edilir. Pişmanlığının hem kabul edileceği, hem kabul edilmeyeceği görüşlerinin her ikisi de Ahmed b. Hanbel'den nakledilir. Hanbel'in nakline göre, amcasına arrâf, kâhin ve sihirci hakkında sordu. Ahmed şu cevabı verdi: "Bütün bu yaptıklarından tövbe etmesi isteneceği görüşündeyim. Bence o mürted anlamındadır. Tövbe eder ve yapmaktan vazgeçerse ne âlâ (yani serbest bırakılır)!" Ona "Öldürülür mü?" diye sorunca şu cevabı verdi:

– "Hayır, vazgeçeceği ümidiyle hapsedilir." Ahmed'e "Niye öldürülmez?" diye sordum, şu yanıtı verdi: "Namaz kılıyorsa, belki tövbe eder ve vazgeçer." İbn Kudâme'nin belirttiğine göre, bu açıklama, Ahmed b. Hanbel'in sihirciyi tekfir etmediğini gösterir. Çünkü, onu tekfir etseydi, öldürülmesini savunurdu. Mürted anlamındadır demesi, tövbe istenmesi konusundadır. Ehl-i kitaba mensup sihirci ise, ancak Müslümanlara zarar verirse kısas olarak ölümle cezalandırılır.

Hanbelilere göre, şa'beze türündeki sihrin cezası ta'zir, tılsım biçimindekinin cezası ise ölümdür. Hanefilere, Mâlik ve Ahmed b.

Hanbel'e göre, haramlığına inansın ya da inanmasın sihirci sihri öğrenmesi ve eylemi dolayısıyla tekfir olunur ve öldürülür.

d) Zeydiye Mezhebine göre, sihirci mürteddir. Dolayısıyla cezası, tövbe etmesi istendikten sonra kaçınırsa ölümdür. Bu görüşü savunanların dayandığı felsefî temel, sihirciliği hem dini koruma, hem de can güvenliğini koruma gerekçeleriyle cezalandırmadır.

3.3 Sihirciliği Bozgunculuk Gören Yaklaşım

a) Şeş-Şafiî'ye göre, sihir günahdır (fısk'tır), ama sihirci sırf sihir eylemi dolayısıyla tekfir edilmez. Sihircinin yaptığı sihri anlatması istenir: Yaptığı sihir, açıkça küfür bir söz olursa, tövbeye çağrılır, tövbe etmezse öldürülür, malı fey olarak alınır. Yaptığı sihir, küfür olmayan bir söz olur ve kimseye bir zarar vermezse, eylemine son vermesi istenir; tekrar bu sihri yaparsa, ta'zir cezasına çarptırılır. Yaptığı sihir ölüm dışında bir zarara yol açar ve kasten bunu yaparsa, ta'zir cezasına çarptırılır.

Yaptığı sihir ölüme yol açar ve "sihrim öldürür" der ve taammüden bu öldürücü sihri yaparsa, kısas cezası uygulanarak ölümle cezalandırılır; ancak maktulün velileri diyet alabilirler, bu durumda kısas uygulanmaz. "Sihrim hem öldürebilir, hem hatalı olup öldürmeyebilir" derse, ölümlle cezalandırılmaz, diyet (kan bedeli) ödemekle yükümlü olur, kısas gerekmez. Sihri dolayısıyla bir zarar verirse, zarar ölçüsünde tedip cezası görülür.

Görüldüğü gibi İmam Şafiî, birinci yaklaşımdan ve selef görüşlerinden tamamen ayrılarak, taammüden öldürmeye yönelik sihir eylemini, sihircinin kendi itirafını da dikkate alarak kısas türünden ölüm cezasına çarptırır. Ona göre, iman bozukluğu (dini koruma) açısından değil, kamu düzenini (can güvenliğini) bozucu yönüyle sihircilik cezaî yaptırım görür.

Şafiîler'e göre, sihir aslında büyük günahlardandır, sihircilik yapan küfür sebebiyle öldürülme, kısas olarak öldürülme ve ta'zir şeklinde olmak üzere üç farklı biçimde cezalandırılır.

b) Zâhirlere göre, sihir şirk değildir. İnsan öldürmek kadar helak edici bir ağır suçtur. Dolayısıyla ölüm cezası yoktur. Sihir küfür sayılmaz.

3.2 Kehanetin Cezası

Hanefîlere göre, arrâf ve kâhin, şeytanların istediğini yaptıklarına inanırlarsa, bu inanç küfürdür. Yaptıkları şeyin bir hayal ve zan (tahyîl) olduğuna inanırlarsa, küfürle itham olunmazlar. Ancak sonraki Hanefîlere göre, sihirci, kâhin ve arrâfın küfre düşüp düşmediği konusunda Şafî Mezhebinin görüşünü almak gerekir.

Şafî'ye göre, yıldızlara tapmak gibi küfrü gerektiren bir şeye inanırsa ve onu iltimas edeni yaparsa küfürdür.

Kâhin ve arrâfın cezalandırılması konusunda Ahmed b. Hanbel'den iki rivayet vardır. Hanbel'in amcasından nakline göre kâhin, arrâf ve sihirci hakkında Ahmed b. Hanbel şunları söylemiştir: "Bu yaptıklarından tövbe etmeye çağırılması görüşündeyim." Ahmed'e "Öldürülür mü?" diye sorulunca, "Hayır, vazgeçeceği ümidiyle hapsedilir" cevabını vermiştir. Ahmed b. Hanbel şunu söylemiştir:

– "İrâfet, sihirden bir bölümdür. Ama sihirci, daha kötüdür. Çünkü sihir, küfürden bir şubedir." Ayrıca şöyle dediği de nakledilir: "Sihirci ve kâhinin hükümleri, ya öldürülmek, ya da tövbe edinceye kadar hapsedilmektir, çünkü işlerini karıştırırlar. Ömer'in 'Her sihirciyi ve kâhini öldürün' sözü, İslâm'a uygun bir iş değildir." İbn Kudâme'ye göre, bütün bu açıklamalar, sihirci ve kâhin hakkında iki rivayet bulunduğunu gösterir. Birincisi tövbe etmezse öldürülür, ikincisi hükmü sihircininkinden daha hafif olduğu için öldürülmez görüşüdür. Şu halde cezası konusunda ihtilaf edilmiştir, böylece kâhin için ölüm cezasından vazgeçilmesi daha uygundur.